

ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПРАВОЗНАВСТВА

identified more by his trust in the people, which engages him in their struggle, than by a thousand actions in their favor without that trust [2, 60].

Conclusions. While some oppressors may be well intentioned, they see liberation as the transmission of their knowledge to others so that the oppressed can potentially benefit from such an order. Such efforts are false charity because there is a lack of confidence that the oppressed can participate in and guide their own liberation. This lack of confidence justifies the need for prescriptions and the transmission of knowledge. In addition, a social order is affirmed and naturalized; adaptation is encouraged.

1. Ayers R., & Ayers. *Living in the gutter: Conflict*

and contradiction in the neoliberal classroom: A call to action. / R. Ayers, & Ayers. – *Berkeley Review of Education*, 2, 2011. – P. 95 – 108.

2. Freire P. *Pedagogy of the oppressed*: / P. Freire. – New York: Continuum, 2000. – 237 p.

3. Biesta G. *Good education in an age of measurement: on the need to reconnect with the question of purpose in education*: / G. Biesta. – *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21. 2009. – P. 33 – 46.

4. Biesta G. *A new logic of emancipation: The methodology of Jacques Rancieje* / G. Biesta. – *Educational Theory*, 60, 2010. P. 39 – 59.

5. Calarco J.M. "I need help!" *Social class and children's help-seeking in elementary school*: / J.M. Calarco. – *American Sociological Review*, 2011. – P. 862 – 882.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2016

УДК 371.133

Юрій Стецьк, кандидат історичних наук,

доцент кафедри давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПРАВОЗНАВСТВА

У статті розглянуто одну із складових компонентів професійної компетентності вчителя правознавства – предметну обізнаність. Окреслено когнітивну, діяльнісно-процесуальну та аксіологічну компетенції.

Ключові слова: компетенція, здібності, знання, уміння, навички.

Літ. 11.

Юрій Стецьк, кандидат исторических наук,

доцент кафедры древней истории Украины и специальных исторических дисциплин
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ПРЕДМЕТНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ ПРАВОВЕДЕНИЯ

В статье рассмотрена одна из составляющих компонентов профессиональной компетентности учителя права – предметная осведомленность. Очерчены когнитивная, деятельностно-процессуальная и аксиологическая компетенции.

Ключевые слова: компетенция, способности, знания, умения, навыки.

Yuriy Stetsyk, Ph.D. (History), Associate Professor of

the Ancient History of Ukraine and Special Historical Disciplines Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE SUBJECT COMPETENCE OF THE MODERN TEACHER OF LAW

The article discusses one of the components of professional competence of teachers of law – subject awareness. The author delineates the cognitive, activity-procedural and axiological competences.

Keywords: competence, an ability, knowledge, skills.

Постановка проблеми. Стрімке утвердження інформаційної цивілізації ставить перед життям нові завдання: суспільство потребує особистості, здатної мислити нестандартно, гнучко підходити до вирішення проблеми, швидко збирати необхідну інформацію, висувати гіпотези, робити висновки і умовиводи. Зміни, які відбуваються в сучасній Україні, –

демократизація суспільства, побудова правової держави, розширення можливостей для розвитку духовних і матеріальних потреб особистості, – актуалізують проблему формування компетентної особистості педагога.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Останнім часом у педагогічній літературі, присвяченій новій освітній парадигмі, часто

зустрічається поняття “компетенції”. У даний час існує ряд спроб визначити поняття “компетентність” з освітньої точки зору.

Багато учених досліджували поняття компетенції, зокрема Т. Ремех, Г. Кашкар'юв, О. Пометун, О. Пишко, Л. Рябовол, Н. Сергієнко, А. Хуторський [2; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. Вони зазначають, що поняття компетенції не зводиться ані до вмінь, ані до навичок. Компетенцію можна розглядати як можливість установлення зв'язку між знаннями й ситуацією, або, у більш широкому розумінні, як здатність знайти, з'ясувати процедуру (знання і дію), що допомагає розв'язати проблему.

Мета статті – визначити правові компетентності вчителя правознавства.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід до навчання школярів правознавства передбачає зосередження учасників навчального процесу на результатах навчання – формуванні правової предметної компетентності учнів, що проявляється в когнітивній, діяльнісно-процесуальній та аксіологічній компетенціях. Він сприяє формуванню вмотивовано компетентної особистості, спроможної орієнтуватися в правових реаліях сучасного українського суспільства, розвитку здатності учнів діяти практично, застосовувати набуті правові знання, вміння, індивідуальний досвід дій у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, урегульованих нормами права.

Компетентнісно орієнтована методика навчання учнів правознавства – це сукупність компетентнісно спрямованих цілей і завдань навчання правознавства, оптимальний для досягнення цих цілей відібраний і структурований зміст предмета, ефективні форми, методи і засоби опанування змісту, набір інструментів вимірювання рівнів сформованої правової предметної компетентності учнів [2, 32].

Правова предметна компетентність є інтегрованою характеристикою (якістю) особистості, що охоплює правові знання (когнітивний компонент), правові вміння й позитивний соціально-правовий досвід у правовій сфері (діялісно-процесуальний компонент) та особистісно-ціннісне ставлення до правових явищ, процесів, подій (аксіологічний компонент). Окреслена правова предметна компетентність повинна бути сформована не тільки в учнів, але й у вчителя.

Компетентнісний підхід на перше місце ставить не поінформованість вчителя, а вміння на основі набутих знань вирішувати проблеми, що виникають у різних ситуаціях. Він полягає у спрямуванні навчального процесу на набуття

учнями важливих компетенцій, тобто загальних здатностей особистості виконувати певний вид діяльності. Цей підхід передбачає окреслення чіткого кола компетенцій, тобто необхідного комплексу знань, навичок, ставлень і досвіду, які дозволяють ефективно виконувати діяльність або певну функцію, визначену державою, установами або окремими особами або організаторами того чи іншого виду діяльності [7].

Готовність учителя правознавства до навчальної роботи передбачає ознайомлення із загальноосвітніми навчальними програмами правознавчих дисциплін, що рекомендовані Міністерством освіти та науки України. Педагог повинен вільно орієнтуватися в науковій та методичній літературі, володіти вмінням систематизувати її та усвідомлювати мету навчання й освіти у всебічному розвитку особистості. Вчитель повинен володіти вміннями: контролювати й давати якісну оцінку вихідного, проміжного та кінцевого рівня опанування учнем предмету “Правознавство”; ставити навчальну, виховну та розвиваючу цілі як на уроці, так і в межах вивчення предмету; досягати дидактичної, виховної та розвиваючої цілей; добирати засоби до навчання із врахуванням вікових, індивідуальних здібностей та особливостей учнів; вимірювати вхідний і кінцевий рівні здібностей учнів, здійснювати об'єктивний особистісно-гуманний підхід до контролю й оцінки їх знань, вмінь і навичок; організовувати навчальний процес, забезпечувати різні рівні розвитку пізнавальної активності учнів; здійснювати навчальну взаємодію з учнями на рівні співробітництва і співтворчості, застосовуючи індивідуальні, групові і фронтальні форми роботи; планувати співробітництво з батьками учнів та колегами у позаурочній роботі; створювати робоче самопочуття та умови для реалізації особистісної позиції (як власної, так і кожного школяра) в навчанні; опановувати відомості із різних джерел інформації та логічно й обґрунтовано викладати свою думку в усній і письмовій формі [6].

Вчитель правознавства має вільно володіти різними формами, засобами та методиками викладання правознавства для активізації пізнавальної діяльності учнів та їх інтересу до предмету, розвитку їх “правової свідомості”; традиційними (репродуктивними, частково-пошуковими проблемними, дослідницькими тощо) методами та новаторськими методами навчання; методологією пізнавальної діяльності, логікою сходження від абстрактного до конкретного, індуктивними і дедуктивними методами умовиводу; системним методом

освоєння предмету в єдності його структурних елементів, їх закономірних внутрішніх і зовнішніх зв'язків та розвитку в часі [9].

Готовність учителя правознавства до правовиховної роботи з дітьми та взаємодії з оточенням передбачає знання Конституції України та основ діючого законодавства як складових правової культури виховання, його соціальної зрілості; філософії та основних законів існування природи, суспільства і людської свідомості. Він повинен усвідомлювати виховний потенціал шкільних курсів правознавства з точки зору загальнолюдських цінностей, плюралізму в ідеології, патріотизму та дружби між народами світу. Вчитель повинен володіти вмінням визначити мету виховання відповідно до досягнутого рівня вихованості дітей; організувати з учнями правознавчу і правоохоронну діяльність, формувати позитивні риси характеру; будувати педагогічне спілкування на основі захоплення спільною діяльністю, враховуючи природні нахили та інтереси вихованців; складати розгорнуту психолого-педагогічну характеристику учня та класного колективу з використанням комплексу методів їх вивчення та діагностики; вести громадсько-педагогічну та просвітницьку роботу в регіоні, серед батьків і учнів; організувати дозвілля дітей, попереджувати протиправні вчинки учнів, працювати з дітьми, які потребують підвищеної педагогічної уваги (зокрема, проводити профілактику дитячого алкоголізму, наркоманії, розпусти, правопорушень тощо) [2, 33].

У педагогічній діяльності вчителю слід послуговуватися психолого-педагогічними методами дослідження та діагностики розвитку особистості учня та дитячих угруповань. Для нього притаманні особиста відповідальність, організованість та навички колективної праці під час опанування правознавства; гуманні відносини з учнями, враховуючи національні традиції, мікро- і макросоціальне оточення, естетичні смаки учнів і почуття прекрасного в різних видах людської діяльності та мистецтвах; політична культура в дусі плюралізму та парламентських засобів боротьби партій і рухів за владу. Педагог має сприяти самовихованню учнів, саморозвитку їх суспільно-цінних якостей і створення умов для самореалізації дитини як неповторної індивідуальності; морально-етичному та правовому становленню учня як особистості громадянина України та людської цивілізації, культурі поведінки серед людей, обізнаності у правах та свободах людини та дитини [1, 3].

Розвиток правової свідомості та правової

культури як вчителя, так і учнів спрямовані на формування вмінь орієнтуватися у конкретних політичних і соціально-економічних обставинах. На вчителя покладається проведення профорієнтаційної роботи у галузях, пов'язаних з вивченням правознавства.

Фахово-методичний аспект підготовки учителя правознавства передбачає наявність бажання до самовдосконалення: здатність до аналізу роботи педагогів-новаторів, колег-правознавців і до рефлексії власної педагогічної діяльності. Для покращення своєї професійної діяльності педагог ознайомлюється із науковою, методичною літературою та періодикою за спеціальністю; з сучасними популярними філософськими, політичними, економічними і правовими концепціями. Він повинен володіти методикою ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень і експертних оцінок; методами самоаналізу для адекватної самооцінки [3, 4].

Вчитель-початківець має набувати вміння самокритично оцінювати свій досвід і планувати шляхи самовдосконалення для отримання майбутньої кваліфікації вчителя правознавства (вищої категорії); аналізувати особистий досвід роботи, наслідки своєї взаємодії з учнями та їх оточенням; використовувати передовий педагогічний досвід, досягнення педагогічної науки, національної культури, традиції та звичаї свого народу; володіти собою, особистою емоційно-вольовою саморегуляцією; творчо працювати над удосконаленням особистих професійних здібностей: за змістовною спрямованістю (ділових, спілкування, рефлексивних), за рівнем опанування діяльністю (виконавських, творчо-конструктивних) та за формою реалізації дії (практично-рухових, уваго-перцептивних, мовленнєвих та розумово-інтуїтивних). Виявлення сильних і слабких сторін індивідуальності в ретроспективі та вміння визначити шляхи професійного самовдосконалення в перспективі [4, 21].

Підготовка вчителя правознавства має забезпечити виконання ним у подальшій професійній діяльності функцій навчання правознавства: освітньої, розвивальної, виховної, саморозвитку та самовдосконалення, сприяння соціалізації молоді. Вчитель правознавства повинен сприяти формуванню в учнів системи загальнолюдських, національних та особистісних цінностей і ціннісних орієнтацій, можливостей для свідомого вибору моделей поведінки, відповідно до потреб і викликів української держави, демократії, інформаційного суспільства [5, 18].

Учитель правознавства – це фахівець з

високим рівнем компетентності в галузі людинознавства і спілкування, котрий має власну думку щодо суспільно-політичних подій та вміє її висловлювати, володіє знаннями й уміннями, що є необхідними для виховання духовності й громадянських якостей в учнів [8].

Вважаємо, що лише за умови наявності таких якостей, він зможе ефективно сприяти формуванню відповідної навчальної та життєвої позиції учнів. Тільки вчитель, якого було підготовлено в умовах компетентнісного й діяльнісного підходів, зможе запровадити такі ж підходи у навчання правознавства в школі.

Висновки. Правова предметна компетентність сучасного вчителя – це творче оволодіння спеціальністю, і складається із системи взаємопов'язаних знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій. Вчитель правознавства повинен мати стратегією навчання, а саме: володіти сукупністю базових знань, прийомів, технологій, необхідних для організації навчального процесу; зрозуміти, що в умовах розбудови держави швидко змінюється її правовий простір; володіти та використовувати юридичну термінологію; володіти комплексом навичок роботи з нормативно-правовими актами; розуміти сутність правових цінностей і механізми їх формування; застосовувати традиційні та нетрадиційні методи позакласної та позашкільної роботи з предмету; створити власну “дидактичну скарбничку”; застосовувати сучасні підходи до оцінювання рівня навчальних досягнень учнів тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивчення та узагальненні педагогічного досвіду вчителів-новаторів, які для викладання правознавства використовують компетентнісний підхід.

1. Богачик Т. Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін / Т. Богачик // *Історія України. Правознавство*. 2005. – № 36. – С. 2 – 3.

2. Кашкар'юв Г. Компетентнісний підхід у системі професійної підготовки майбутніх

вчителів правознавства / Г. Кашкар'юв // *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. – № 1. – Бердянськ: БДПУ, 2010. – С. 31 – 39.

3. Майданник О. Роль суспільних дисциплін у формуванні життєвих компетентностей учнів / О. Майданник // *Історія України*. – 2011. – № 14. – С. 3 – 4.

4. Пометун О. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. Пометун // *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* // під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 21 – 36.

5. Пишко О. Компетентнісно орієнтована методика навчання правознавства учнів дев'ятих класів: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Олена Пишко. – К., 2015. – 251 с.

6. Ремех Т. Компоненти і прояви правової предметної компетентності учня [Електронний ресурс] / Т. Ремех. – Режим доступу: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3741.

7. Ремех Т. Реалізація компетентнісного підходу до навчання школярів правознавства [Електронний ресурс] / Т. Ремех. – Режим доступу: <http://ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/t.remekh.doc>.

8. Рябовол Л. Правова предметна компетентність: поняття, структура, правові предметні компетенції [Електронний ресурс] / Л. Рябовол. – Режим доступу: http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section5/article_ryabovol.pdf.

9. Рябовол Л. Професійна компетентність учителя правознавства як умова формування правової компетентності учнів [Електронний ресурс] / Л. Рябовол. Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2011/2011_1_30.pdf.

10. Сергієнко Н. Професійна компетентність сучасного вчителя [Електронний ресурс] / Н. Сергієнко. Режим доступу: <http://tme.uto.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>.

11. Хуторський А. Ключові освітні компетенції / А. Хуторський [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/2340/>.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2016

“Ім вручено чудова посаду, вище за яку нічого не може бути під цим сонцем. Вічним законом нехай буде: вчити і вчитися всьому через приклади, повчання і застосування на ділі”.

Ян Амос Коменський
чеський педагог

